גְּמָרָא. מִיעוּט ׳שְׁעִירֵי׳ שְׁנַיִם. ומכאן ראיה שבכל מקום שאומרים ׳מיעוט רבים שנים׳, אינו רק בתורת ספק, אלא כאילו כתבה התורה בפירוש שנים [כי אם לא כן, אולי לכן כתבה התורה ׳שני׳, ללמד שלא להוסיף עליהם] (ריטב״א, אך ראה מאירי, שממה שאמר הכתוב אחד לה׳ ואחד לעזאזל, לומדים שיהיו שנים ולא יוסיפו עליהם).

מַה תַּלְמוּד לוֹמַר ׳שְׁנֵי׳, שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶן שָׁוִים, שקיבלו חז״ל שכל מקום שכתוב ׳שני׳, הוא ריבוי ללמד שיהיו שוים (קול אליהו בראשית אות ב, המבאר שזה המקור לכך שהחמה והלבנה היו שוים מתחילה [כמבואר ברש״י שם א, טז], שהרי נאמר בהם [שם] ׳את שני המאורות הגדולים׳).

חַד לְמַרְאֶה וְחַד לְקוֹמָה וְחַד לְדָמִים. שאם היה כתוב רק פעם אחת ׳שני׳, היינו דורשים זאת על דמים, כיון שעל זה דיבר הכתוב ׳ומאת עדת בני ישראל יקח וגו׳׳, ואם היה כתוב פעמיים, היינו דורשים שיהיו שוים גם בקומה, ואילו שיהיו שוים במראה היינו סבורים שאין להקפיד, ולכן הוצרך הכתוב לכתוב שלש פעמים ׳שני׳ (שיח יצחק). ודין לקיחתם כאחד נלמד ממה שאמר הכתוב ׳יקח שני שעירי עזים׳, שמשמע שיקח את שניהם כאחד (תוס׳ ישנים בפ׳ ראשון, המביא גם גירסא בגמ׳ ׳חד למראה וקומה, וחד לדמים, וחד לללקיחתן כאחד׳). או שסברא היא, שכיון שמצוה שיהיו שוים במראה בקומה ובדמים, נכון שתהיה לקיחתם כאחד, כדי שיוכל להשוותם (בית דוד [לרד״ח קורינאלדי], שביאר בכך את טעם המשנה שחזרה ושנתה לגבי לקיחתם כאחד שאינה מעכבת, ראה ביאורנו לעיל ע״א ד״ה לקח, וראה עוד תוס׳ יו״ט).

תַּנְיָא נַמִּי הָכִי גַּבֵּי כִּבְשֵׂי מְצוֹרָע וְכוּ׳ מַה תַּלְמוּד לוֹמַר ׳שְׁנֵי׳, שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶן שָׁוִין, ודי בכך שנאמר בהם פעם אחת ׳שני׳, כי אחרי שלענין השעירים נאמר שלש פעמים ׳שני׳ ללמד שיהיו שוים במראה בקומה ובדמים, למדנו ש׳שוים׳ היינו בשלשה דברים אלו, ולכן כשנאמר ׳שני׳ בכבשי מצורע ללמד שיהיו שוים, יש ללמוד שיהיו שוים בכל שלשת הדברים [וכן בציפורי מצורע שנאמר בהם ׳שתי׳, וכדלהלן בגמ׳] (תוס׳ יו״ט נגעים יד, ה).

וְתַנְיָא נַמִּי גַּבֵּי מְצוֹרָע וְכוּ׳, ויש שכתבו, שלדעת המשנה בנגעים (יד, ה-ז) רק הציפורים צריכות להיות שוות, אבל הכבשים אינם צריכים להיות שוים (מראה הפנים כאן, ומעשה רוקח מחוסרי כפרה א, ג, בדעת הרמב״ם שהשמיט דין זה, ראה הערות הגרי״ש אלישיב).

׳תִּהְיֶה׳ לָמָּה לִי. לִשְׁאָר הֲוָיָתוֹ שֶׁל מְצוֹרָע. והטעם שלעיל (מא, ב) מיעטה הגמ׳ מתיבת ׳זאת׳ מצורע עשיר שהביא קרבן עני, שלא יצא ידי חובתו, ולא למדה זאת מ׳תהיה׳, משום שאחרי שהתורה חסה על מצורע עני שיכול להביא קרבן עני [מה שלא מצינו בשאר קרבנות], היינו סבורים ללמוד מ׳תורת׳ שדיני מצורע שוים בכל המצורעים, וגם מצורע עשיר יוכל להביא קרבן עני, ולכן הוצרכו למיעוט מ׳זאת׳ שלא יצא (ע״פ תוס׳ ישנים וריטב״א).

אִי הָכִי גַּבֵּי תְּמִידִין נַמִּי וְכוּ׳ - שנדרוש אף על התמידים של שחר ובין הערבים, שכתוב בהם ׳כבשים׳ ומיעוט רבים שנים, וכתוב ׳שנים׳ ללמד שיהיו שוים, ואם כן יצטרכו שיהיו שוים לכתחילה [ומכל מקום בדיעבד לא יעכב, משום שכתוב פעמיים ׳כבש׳ לרבות שאף אם אינם שוים כשרים], וכיון שלא מצינו הלכה כזו, בהכרח שלא דורשים ׳שני׳ ללמד שיהיו שוין (ע״פ רש״י וריטב״א), ועל אף ש׳מיעוט רבים שנים׳, טרחה התורה וכתבה ׳שני׳, לברר את המנין יפה (ריטב״א).

ואף שלעיל (לד, ב) דרשה הגמ׳ מהכתוב ׳אחד׳ האמור בתמיד של שחר שהוא צריך להיות המובחר שבעדר, מכל מקום סברה הגמ׳ שניתן לדרוש שיהיו שניהם שוים, משום ש׳אחד׳ אינו מיעוט על של בין הערבים שהוא לא יהיה המובחר שבעדר, אלא תמיד של שחר מלמד אף על תמיד של בין הערביים שיהא כן, ולכן היתה הו״א ש׳אחד׳ מלמד על התמידים שיהיו המובחרים, ו׳שנים׳ מלמד ששניהם יהיו שוים (תוס׳ ישנים; תוס׳ רא״ש, וראה ריטב״א שכתב כעין זה).

שְׁנַיִם לַיּוֹם כְּנֶגֶד הַיּוֹם – כנגד זריחת השמש (רש״י), שהשמש קרויה יום (רע״ב תמיד ד, א), ואף על פי שטוב היה שלא יראה את השמש אלא ישחט כשפניו למערב כדי שלא יראה כעובד לשמש, גזירת הכתוב היא (שיח יצחק, המפרש כן אף בדעת הרמב״ם [תמידין ומוספין א, יא] שכתב ׳דברי קבלה הן שיהיו נשחטין כנגד השמש׳). ויש שפירש, ששוחטים כנגד השמש, לרמוז על השפלת העובדים לשמש (מאירי, ובתמיד ל, ב כתב ׳משפילים ענינו, ומכניעים, ובלתי מיחסים לו שום ממשלה׳), ולכן היו שוחטים בהיפך ממקום השמש (באר שבע שם לא, ב; אברבנאל, תולדות יצחק ומלבי״ם במדבר כח, ג), כשאחוריהם לשמש (אברבנאל ומלבי״ם שם).

עַל טַבַּעַת שְׁנֵיָה, שבתחילה היו נוהגים לשרוט לקרבן בין קרניו, כדי שיפול דם לעיניו ולא יוכל לראות, או שחבטו את ראשו במקל, וכך יכלו להפילו לארץ ולשוחטו בנקל, אך כיון שהשריטה נראית כמום, והחבטה במקל עלולה לגרום לנקב בקרום המוח, תיקן יוחנן כהן גדול את הטבעות (סוטה מז, א, ו-מח א-ב). והיו שם עשרים וארבע טבעות כמנין משמרות הכהונה, בשאר הקרבנות השתמשה כל משמרת בטבעת המיוחדת לה, ואילו בתמידין שצריכים לשוחטם כנגד השמש, השתמשו כל המשמרות באותן טבעות (ע״פ רש״י ומאירי), בטבעת השניה הכניסו את צואר הבהמה, ובטבעת הראשונה את רגליה, כדי שלא תתהפך בשחיטה (רש״י, וראה רמב״ם בפיהמ״ש תמיד ד, א ומדות ג, ה, שבטבעות הכניסו רק את רגליה וידיה). ויש סוברים, ששחטו בטבעת השניה, כדי שלא להקריב את הבהמה אל המזבח יותר מדאי, שמא תטיל גללים (תוס׳, וראה הערות הגרי״ש אלישיב שתמה, אם כן מדוע רק את התמידים שחטו שם, וראה תוס׳ ישנים ותוס׳ רא״ש שפירשו טעם אחר).

מוֹסִיפִין שֶׁל שַׁבָּת וַדַּאי צְרִיכִין שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶן שָׁוִין, הואיל ונאמר בהם ׳שני כבשים׳, ומכל מקום אין זה אלא למצוה, כיון שאין פסוק המלמד שהוא לעיכובא (רש״י), ויש סוברים שהוא לעיכובא (רש״י בשם ׳כך שמעתי׳, וכתב שלשיטה זו יש לגרוס בגמ׳ ׳מדלא כתיב אחד אחד׳, כלומר שאין ריבוי המלמד שאינו מעכב), או שלומדים שמעכב ממאמר הכתוב ׳עולת שבת בשבתו׳, שנקט ׳עולת׳ בלשון יחיד ולא ׳עולות׳ בלשון רבים, ללמד שיהיו שוים (תוס׳, ע״פ שיח יצחק).

ויש שגורסים בגמ׳ ׳מוספים ודאי שנים ולא ארבעה, מדלא כתיב אחד אחד׳, כלומר, במוספים לא נאמר ׳שני׳ כדי ללמד שהם שוין, אלא כדי ללמד שהם שנים ולא ארבעה (רבנו חננאל; תוס׳ רא״ש; מאירי; שיח יצחק בדעת הרמב״ם שהשמיט דין זה), שלא נאמר שצריך שני כבשים עם כל תמיד, ואמנם בשעירי יום הכיפורים וקרבנות המצורע, כיון שמפורש בהם לאחר מכן מתוך הענין שהם רק שנים – שמוזכר כל שעיר בפני עצמו וכן כל כבש וציפור של מצורע בפני עצמו מה היו עושים בו – די בכך שמיעוט רבים שנים ולא הוצרך הכתוב לפרש זאת [ונמצא שהכתוב ׳שני׳ מיותר ללמד שיהיו שוים], אולם במוספין שלא התפרש לאחר מכן ׳אחד אחד׳, צריך מיעוט מיוחד שהם רק שנים ולא ארבעה [ונמצא שאין הכתוב ׳שני׳ מיותר ללמד שיהיו שוים] (תוס׳ רא״ש).

המשך במילואים עמ׳ 114